

SENSE OF BELONGING

*“Ik ben heel
betrokken
bij school, ik ben
altijd
in de les”*

**EEN KWALITATIEF PARTICIPATIEF ONDERZOEK
NAAR DE SENSE OF BELONGING VAN STUDENTEN
BIJ WINDESHEIM IN ALMERE**

COLOFON

Auteurs: Lalash Tahir, Petra Josso Loureiro, Charlotte Vissenberg
In samenwerking met: Gershwin Chundro, Ilse Folmer, Lotte van den Berg, Marit Schreurs en Lotte Scheeren

Onderzoek Sense of belonging

Dit onderzoek is uitgevoerd door Flevi's Kenniswerkplaats Jeugd, onderdeel van het lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg van hogeschool Windesheim in Almere.

INHOUD

VOORWOORD	4
METHODE	11
ONDERZOEKSDESIGN	11
DATAVERZAMELING	11
DATA-ANALYSE	13
RESULTATEN	14
3.1 DE DEELNEMERS AAN DIT ONDERZOEK	14
3.2 UITKOMSTEN	14
3.2.1 HET STUDENTENLEVEN	16
3.2.2 SENSE OF BELONGING VOLGENS STUDENTEN EN MEDEWERKERS	18
3.2.3 EMOTIONELE BETROKKENHEID	19
3.2.4 GEDRAGSMATIGE BETROKKENHEID (PARTICIPATIE)	23
3.2.5 VERBONDENHEID MET DE (ONDERWIJS)OMGEVING	29
3.2.6 INCLUSIE, DIVERSITEIT EN INSPRAAK	30
CONCLUSIE EN DISCUSSIE	33
AANBEVELINGEN	37
REFERENTIES	39
BIJLAGEN	41
BIJLAGE 1. TOPICLIJST DIEPTE-INTERVIEWS STUDENTEN	41
BIJLAGE 2. VRAGENLIJST VOOR GESPREKKEN MET STUDENTEN (VELDVERKENNINGEN)	44
BIJLAGE 3. OPZET FOCUSGROEPEN ONDERWIJSPROFESSIONALS	45

VOOR WOORD

'Ik maak mij zorgen...'

Deze zin werd begin 2023 uitgesproken door Hasib Moukaddim, directeur bij hogeschool Windesheim in Almere. De zorgen gaan over onze studenten. Wat is er gebeurd met onze studenten? De interesse in hun omgeving en de betrokkenheid bij elkaar lijkt te zijn afgenomen. Het lijkt minder goed met hen te gaan. Het studiesucces neemt af, ook participeren zij veel minder in de les en tijdens activiteiten aangeboden door school. Het lijkt wel alsof wij veel harder moeten werken om onze studenten erbij te houden. Wat is er aan de hand?

In gesprek met Charlotte Vissenberg is deze constatering omgezet naar een kwalitatief onderzoek over de Sense of belonging van studenten, uitgevoerd door Flevi's Regionale Kenniswerkplaats Jeugd (onderdeel van het lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg), waar veerkrachtig opgroeien centraal staat.

Dit onderzoek hadden wij niet kunnen uitvoeren zonder de medewerking van onze co-onderzoekers Ilse Folmer en Gerswhin Chundro, beide student bij Windesheim Almere. Wij willen hen hartelijk bedanken voor hun inzet, alle ideeën en het enthousiasme tijdens het vormgeven en uitvoeren van dit project.

Daarnaast willen wij alle studenten en medewerkers die wij hebben gesproken hartelijk danken voor de tijd die zij vrij hebben gemaakt om hun verhalen met ons te delen. Ook willen wij Marit Schreurs en Lotte Scheeren van ECIO bedanken voor de prettige samenwerking en de expertise en waardevolle bijdragen tijdens dit onderzoek.

LECTORAAT KLANTENPERSPECTIEF IN ONDERSTEUNING EN ZORG

In het lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg brengen we alle verhalen en zienswijzen van klanten in kaart, zowel in woorden als in beelden. Multidisciplinair, laagdrempelig en het liefst samen met de regio. Het is onze opdracht om praktijkgericht onderzoek dichterbij al onze partners en onze stakeholders te brengen. Of dat nu studenten, bedrijven of professionals zijn. Het lectoraat heeft zeven onderzoeksthema's, waarin onder meer onderzoek wordt gedaan naar veerkrachtige families, meer inclusie en zorglogistiek. Het lectoraat heeft haar standplaats in Almere en richt zich met haar onderzoek vooral op de regio Flevoland. Het lectoraat KIOZ maakt samen met het lectoraat Urban Innovation en het lectoraat Urban Care & Education onderdeel uit van het kenniscentrum Maatschappelijke Innovaties Flevoland. Kijk voor meer informatie [op de Windesheim website](#).

FLEVI'S KENNISWERKPLAATS JEUGD

In Flevi's kenniswerkplaats jeugd staat het thema veerkrachtig opgroeien centraal. Wat veerkrachtig opgroeien is, onderzoeken we door middel van actieonderzoek en onderzoek voor en door jongeren. We kijken breed en hebben oog voor de verschillende generaties in een familie, de levensloop van kinderen en jongeren en de samenwerking met professionals. Er worden verschillende onderzoeken uitgevoerd, waar de thema's 'prestatiedruk' en 'mentaal welbevinden' onderdeel van zijn. De opgedane kennis wordt gebundeld en zowel regionaal als landelijk gedeeld. Kijk voor meer informatie op de [website van Flevi](#).

INLEIDING

AANLEIDING

Bij Windesheim in Almere leven zorgen over de studenten. Zo wordt er geconstateerd dat de studenten minder lijken te participeren en minder binding met de school lijken te hebben. Daarnaast is het aantal langstudeerders de afgelopen jaren gestegen[1].

Windesheim is niet de enige hogeschool die dit signaleert. Het welzijn van studenten is in toenemende mate een uitdaging voor hoger onderwijsinstellingen. De laatste jaren is er een zorgwekkende trend zichtbaar van toenemende psychische problemen en stress onder studenten. Uit een landelijk onderzoek blijkt dat meer dan de helft van de studenten in het hoger onderwijs kampt met emotionele en/of psychische klachten en dat een ruime meerderheid van de studenten vaak of heel vaak stress ervaart door factoren als studie- en prestatiedruk (Dopmeijer et al., 2022).

Uit onderzoek blijkt dat het achteruitgaan van het studentenwelzijn een negatieve invloed heeft op het studiesucces van studenten. Zo kan een verslechtering van de mentale en fysieke gezondheid leiden tot onderpresteren, studieovertraging en studie uitval (Gomes, 2020; Deunk & Korpershoek, 2021).

[1] Uit databank Windesheim, zie applicatie 10 KPI-Dashboard

SENSE OF BELONGING

Sense of belonging staat in directe relatie met zowel studentenwelzijn als met studiesucces. De participatie van studenten wordt gezien als een uiting van de mate van *sense of belonging*. Daarom staat het concept *sense of belonging* in dit onderzoek centraal.

Sense of belonging staat in dit onderzoek voor de mate waarin studenten zich verbonden voelen met de schoolcontext:

De mate waarin studenten steun en een gevoel van verbondenheid ervaren, ervaren dat zij ertoe doen en dat er om hen gegeven wordt, dat zij geaccepteerd, gerespecteerd, gewaardeerd worden door en belangrijk zijn voor de schoolgemeenschap of anderen op school zoals medewerkers en medestudenten (Strayhorn, 2019).

Sense of belonging is voor iedereen belangrijk (Baumester & Leary, 1995; Strayhorn, 2019). Uit de literatuur blijkt dat *sense of belonging* een breed begrip is waarbij verschillende aspecten een rol spelen (zie box 1). Het kan zich op verschillende manieren uiten, zoals in betrokkenheid. Betrokkenheid uit zich zowel in participatie (in schoolactiviteiten) als in een gevoel van binding (Willms, 2003).

RELATIE SENSE OF BELONGING EN STUDIESUCCES

Studenten die zich niet of minder betrokken voelen zijn minder geneigd om te participeren in de klas en deel te nemen aan discussies (zie box 2).

Ze kunnen zich mogelijk minder gemotiveerd voelen om te leren en kunnen een lagere mate van doorzettingsvermogen en inzet tonen tijdens hun studie, wat kan bijdragen aan een verminderd studiesucces (Freeman & Anderman, 2007; Gomes, 2020). Participatie is daarmee een belangrijke voorspeller voor het studiesucces en een graadmeter voor de *sense of belonging* van studenten.

Sense of belonging is continue in ontwikkeling en verandert mee met de omstandigheden, condities en contexten waarin mensen zich bevinden. Er zijn bepaalde situaties waarbij *sense of belonging* extra belangrijk is, namelijk bij grote veranderingen zoals het starten van een nieuwe studie. De kern is dat alles nog in ontwikkeling is bij studenten en dat iedereen bovendien andere behoeften heeft (box 3).

DIT ONDERZOEK

Om te begrijpen waarom het studiesucces, de participatie en het welzijn van studenten afneemt is het belangrijk om te onderzoeken op welke wijze zij hun *sense of belonging* bij Windesheim in Almere ervaren. Het doel van dit onderzoek is dan ook om inzicht te krijgen in hoe eerstejaarsstudenten in Almere hun *sense of belonging* ervaren en wat het perspectief van medewerkers op deze ervaringen is.

De volgende vragen staan in dit onderzoek centraal:

Hoe ervaren studenten hun *sense of belonging*, welke factoren zijn hierop van invloed en welke aanknopingspunten biedt dit voor Windesheim in Almere volgens studenten en medewerkers?

1. Hoe ervaren studenten hun gedragsmatige betrokkenheid en welke factoren zijn hierop van invloed volgens studenten en medewerkers?
2. Hoe ervaren studenten hun gevoel van emotionele betrokkenheid en welke factoren zijn hierop van invloed volgens studenten en medewerkers?
3. Hoe ervaren studenten het gevoel van inclusie en inspraak binnen de onderwijsomgeving en welke factoren zijn hierop van invloed volgens studenten en medewerkers?
4. Hoe ervaren studenten de fysieke aspecten van de onderwijsinstelling en welke factoren zijn hierop van invloed volgens studenten en medewerkers?
5. Welke aanknopingspunten biedt de informatie verzameld in vraag 1-4 voor Windesheim als het gaat om het bevorderen van *sense of belonging* in de onderwijscontext?

Dit onderzoek bestaat uit twee fases. Tijdens de eerste fase hebben de onderzoekers en co-onderzoekers data verzameld middels (diepte-)interviews, focusgroepen en observaties. Terwijl de focus in de eerste fase ligt op het verzamelen van ervaringen en het verkennen van wat er speelt bij de studenten, bouwt de tweede fase voort op deze inzichten en richt zich op het ontwikkelen van vervolgstappen. In de tweede fase (december 2023) verkennen de onderzoekers en co-onderzoekers samen met studenten, docenten en andere sleutelfiguren in werksessies hoe Windesheim kan bijdragen aan de *sense of belonging* van studenten. Hiervoor zullen deelnemers aan de hand van LEGO® SERIOUS PLAY® op een creatieve manier brainstormen over aanknopingspunten. Dit rapport bevat de resultaten van de eerste fase.

BOX 1: DE ELEMENTEN VAN *SENSE OF BELONGING*

Participatie (gedragsmatige betrokkenheid)

Dit gaat over observeerbaar gedrag, zoals aanwezigheid in de les en extra curriculaire participatie (Fredricks et al., 2004). Positieve ervaringen genereren zelf ook positieve uitkomsten, zoals prestatie, toenemende betrokkenheid, welzijn en optimaal functioneren (Strayhorn, 2019).

Emotionele betrokkenheid

Deze vorm van betrokkenheid heeft betrekking op de emoties die studenten ervaren met betrekking tot de opleiding, de hogeschool en studenten/docenten. Hierbij kan gedacht worden aan emoties zoals interesse, plezier of verveling, en het gevoel van 'erbij horen' (Fredricks et al., 2004). Iedereen heeft een vorm van emotionele betrokkenheid nodig, maar voor iedereen ziet dat element van *sense of belonging* er anders uit. Zonder *sense of belonging* zal een mens zich minder motiveren voor bijvoorbeeld zijn of haar werk of opleiding (Strayhorn, 2019).

Waardering. Wanneer voel je je gehoord, gezien, gekend, welkom en opgenomen?

Dit aspect verwijst naar het gevoel van erkenning en waardering – je gezien, gehoord en gekend te voelen (Gomes, 2020). Waardering is belangrijker op momenten dat er veel verandering plaatsvindt, zoals aan het begin van een nieuw schooljaar of tijdens het starten van een nieuwe baan. Het gevoel dat iemand ertoe doet en gewaardeerd wordt is een belangrijk element van *sense of belonging*.

De impact van de eigen gedachten en gedrag van docenten naar studenten toe beïnvloedt de mate van *sense of belonging*. Het tonen van interesse in het leven van een student draagt bij aan de betrokkenheid en motivatie terwijl een desinteresse in de studenten zorgt voor een afname hiervan (Gomes, 2020).

Inclusie en identificatie. Pas je bij de groep en kun je jezelf zijn?

Dit aspect verwijst naar het idee dat wie je bent (je identiteit) past bij de groep waartoe je behoort en dat je binnen die groep jezelf kunt zijn (sociale identiteit) (Gomes, 2020). Diversiteit binnen de onderwijsinstelling, in student- en docentenpopulatie, wordt als belangrijk element gezien in het bevorderen van het gevoel van identificatie. Kennis van de sociale identiteit maakt dat mensen weten bij welke sociale groep ze zich het meest betrokken voelen. Voorbeelden van sociale identiteiten zijn gender, etniciteit, klasse en seksuele oriëntatie.

Een inclusieve gemeenschap maakt dat men zich welkom, gewaardeerd en opgenomen voelt binnen een gemeenschap zonder het ervaren van beperkingen of belemmeringen (D'Eloia & Price, 2018). Inclusie is voor het creëren van *sense of belonging* cruciaal (Gomes, 2020).

Verbondenheid met de onderwijsomgeving

Dit verwijst naar de mate waarin studenten zich verbonden voelen met de fysieke omgeving van hun onderwijsinstelling. Het omvat het gevoel van comfort en identificatie met de gebouwen, klaslokalen, studieruimtes en andere fysieke aspecten van de onderwijsomgeving. Dias (2022) stelt dat het gevoel van verbondenheid van studenten met de fysieke onderwijsomgeving hun *sense of belonging* kan versterken.

BOX 2: HOE HANGT SENSE OF BELONGING SAMEN MET STUDIESUCCES?

De *sense of belonging* van studenten begint al voordat de student start met de opleiding. Studiekeuzegesprekken, intakegesprekken en introductiedagen leggen de basis voor de rest van de schooltijd. Het eerste jaar van een student is daarnaast een jaar waarin veel gebeurt, zoals meer verantwoordelijkheden krijgen en een balans vinden tussen school, privé en werk (Gomes, 2020). Een connectie ontwikkelen met de medestudenten kan soms moeilijk zijn. Daarom is de *sense of belonging* cruciaal in het eerste jaar.

Een lagere *sense of belonging* kan leiden tot een grotere kans op uitval in het eerste jaar (Hoffman et al, 2002; Hurtado en Carter, 1997; Meeuwisse, Born en Severiens, 2010 in Gomes, 2020). Daartegenover staat dat een hogere *sense of belonging* de kans op studiesucces vergroot (Baumester en Leary, 1995; Goodenow; 1993b; Osterman, 2000 in Gomes, 2020).

BOX 3: VERSCHIL NEED TO BELONG EN *SENSE OF BELONGING*

Volgens onderzoekers is *sense of belonging* een behoefte die iedereen heeft. Niet iedereen heeft hetzelfde nodig voor *sense of belonging*. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen need to belong en *sense of belonging* (Kelly, 2001 in Gomes 2020). Het onderscheid tussen deze twee begrippen kan uitgelegd worden door middel van een glas water. De grootte van het glas is need to belong en de hoeveelheid water in het glas is *sense of belonging*. De grootte van het glas en de hoeveelheid water in het glas is per persoon verschillend. De mate van *sense of belonging* is daarom ook voor iedereen anders. Iemand met een groot glas heeft meer het gevoel nodig ergens bij te willen horen (need to belong) en heeft dus meer water (*sense of belonging*) nodig om zijn/haar need of belonging te vervullen (Kelly, 2001 in Gomes, 2020).

Voor *sense of belonging* is het belangrijk dat de need to belong bekend is, dus wat iemand nodig heeft om het gevoel te hebben ergens bij te horen. Need to belong is daarom gekoppeld aan zelfkennis en identiteit (Gomes, 2020; Strayhorn, 2019) Herkenbaarheid, erkenbaarheid en respect zijn daarbij belangrijk. Door middel van waardering, steun en acceptatie van anderen wordt het glas gevuld en groeit de *sense of belonging*.

METHODE

ONDERZOEKSDSIGN

In dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve participatieve studie met studenten als co-onderzoekers. Bij deze methode worden de deelnemers – in dit geval studenten - actief betrokken bij het onderzoeksproces en wordt er gestreefd naar een gelijkwaardige samenwerking tussen de onderzoekers en de deelnemers. De ervaringsdeskundigheid van co-onderzoekers speelt in participatief onderzoek een belangrijke rol (Smaling, 2009).

Het onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers van het lectoraat Klantenperspectief in ondersteuning en zorg, onderzoekers van het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (ECIO) en co-onderzoekers (studenten Windesheim Almere). Het team bestaat uit vier onderzoekers, twee co-onderzoekers, een projectleider en een adviseur. Voor het werven van de co-onderzoekers is er een vacature geplaatst op Sharenet waarop geïnteresseerde studenten konden reageren. Daarnaast zijn verschillende docenten gevraagd om de oproep te delen onder studenten. Tijdens trainingssessies en tussentijdse bijeenkomsten zijn de co-onderzoekers door de onderzoekers van het lectoraat getraind in onderzoek vaardigheden en begeleid bij het doen van onderzoek.

Dit onderzoek is ter advies voorgelegd aan de ethische commissie van Windesheim.

DATAVERZAMELING

De data voor dit onderzoek is op drie manieren verzameld, via:

1. Semigestructureerde diepte-interviews met studenten;
2. Participerende observaties tijdens evenementen;
3. Focusgroepen met medewerkers

Diepte-interviews met studenten

De respondenten voor de diepte-interviews zijn geselecteerd op basis van vooraf bepaalde criteria (purposive sampling). Voltijd studenten in hun eerste studiejaar aan Windesheim in Almere binnen het academisch jaar 2022-2023, konden meedoen aan de diepte-interviews. Wij hebben gestreefd naar een zo divers mogelijke onderzoeksgroep m.b.t. opleiding, culturele achtergrond, thuiswonend en uitwonend, studenten met en zonder functiebeperking en studenten die wel en geen eerste generatiestudenten zijn. Wij hebben met name eerstejaars geïnterviewd omdat deze studenten goed kunnen reflecteren op hun eerste studiejaar en het effect van online studeren wegens de coronapandemie niet van invloed is geweest op de ervaringen van de studenten in het HBO. Het werven van de respondenten is door de co-onderzoekers gedaan (onder begeleiding van de onderzoekers).

Er zijn in totaal 17 diepte-interviews afgenomen. De meeste interviews vonden plaats op Windesheim, een aantal via Microsoft Teams. De interviews zijn afgenomen in de periode juli 2023 en duurden tussen de 50 en 90 minuten.

Aan de hand van een gezamenlijk opgestelde topiclijst zijn de studenten geïnterviewd (zie bijlage 1). Deze topiclijst is participatief tot stand gekomen. Om de focus van dit onderzoek te bepalen en de relevante aspecten te identificeren, is de bijdrage van co-onderzoekers ingeroepen. Tijdens een brainstormsessie is aan de co-onderzoekers gevraagd om na te denken over wat sense of belonging persoonlijk voor hen betekent. Deze input, in combinatie met de bestaande literatuur, is gebruikt om het begrip te concretiseren. Gezien de tijd en reikwijdte van het onderzoek, is ervoor gekozen om te focussen op de volgende aspecten van het concept sense of belonging:

- Emotionele betrokkenheid
- Gedragmatige betrokkenheid (participatie)
- Inclusie & inspraak
- Verbondenheid met de (onderwijs)omgeving
- De onboarding van eerstejaarsstudenten

Voorafgaand aan het interview zijn de respondenten zowel schriftelijk als mondeling geïnformeerd over het doel van het onderzoek en wat deelname voor hen betekent. Bij het werven van studenten voor de diepte-interviews is benadrukt dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is, is toestemming gevraagd en is aangegeven dat deelnemers op elk moment kunnen stoppen als zij dat wensen. De interviews zijn met schriftelijke toestemming van de respondenten opgenomen (audio) en vervolgens getranscribeerd. De studenten kregen voor hun deelname een cadeaubon.

Participerende observaties tijdens evenementen

Participerende observatie is een onderzoeksmethode waarbij onderzoekers lijfelijk aanwezig zijn in het veld om te observeren, te interviewen en informatie te verzamelen (Baarda, 2010). Voor dit onderzoek vonden de participerende observaties plaats tijdens zowel formele als informele evenementen, zoals netwerkbijeenkomsten, lezingen en borrels, evenals op andere momenten, zoals na de lessen of in de aula.

De onderzoekers en co-onderzoekers hebben tijdens de participerende observaties in totaal 40 studenten gesproken. Daarbij hebben zij zowel studenten die aanwezig waren als studenten die niet aanwezig waren (maar elders in het gebouw) gesproken. De observaties vonden plaats op Windesheim in de periode van mei tot juli 2023.

De participerende observaties varieerden in duur, waarbij de (co)onderzoekers gemiddeld twee uur per evenement aanwezig waren. In bijlage 2 is de gezamenlijk opgestelde topiclijst opgenomen die tijdens de gesprekken als leidraad diende. De observaties en gesprekken hebben de (co-)onderzoekers vastgelegd in hun eigen datalogboek of zijn opgeslagen met behulp van een online vragenlijst.

Focusgroepen met medewerkers

Tot slot zijn er drie focusgroepen (n = 15) georganiseerd met medewerkers waaronder hogeschoolhoofddocenten, studentenbegeleiders en studentendecanen. De focusgroepen vonden plaats op Windesheim in de periode oktober 2023 en duurden gemiddeld 2 uur per focusgroep. In de bijlage (3) is de opzet met topiclijst voor de focusgroepen opgenomen. Deze is tot stand gekomen in samenwerking met de co onderzoekers.

DATA-ANALYSE

De interviews met de studenten zijn getranscribeerd en geanonimiseerd. De data is eerst deductief gecodeerd met behulp van een codeboom. De codeboom is ontwikkeld aan de hand van de topiclijst van de diepte-interviews en bestaande literatuur en vervolgens besproken met de co onderzoekers.

Na het coderen zijn de gecodeerde gegevens geanalyseerd aan de hand van een thematische content analyse. Dit houdt in dat de gecodeerde tekstfragmenten zijn geclusterd op basis van overkoepelende thema's en patronen en verbanden die in de data naar voren komen (Bryman, 2016). De co onderzoekers hebben tijdens de analysefase meegedacht over de belangrijkste patronen die in de data naar voren kwamen en hun input gegeven wat betreft de duiding van deze patronen.

RESULTATEN

3.1 DE DEELNEMERS AAN DIT ONDERZOEK

Studentenpopulatie

Voor dit onderzoek zijn 17 diepte-interviews afgenomen onder eerstejaarsstudenten van Windesheim Almere. De studenten zijn evenredig verdeeld over de verschillende opleidingsdomeinen en vormen een representatieve steekproef voor de studentenpopulatie van Almere (zie tabel 1).

Naast de 17 studenten die zijn geïnterviewd, hebben wij 40 andere studenten gesproken tijdens evenementen en activiteiten. Wij hebben zowel studenten gesproken die veel aanwezig waren als studenten die weinig aanwezig waren of niet aanwezig waren bij het evenement maar elders in het gebouw. Deze steekproef is divers qua opleiding als studiejaar.

Medewerkers

De deelnemers aan de focusgroepen bestonden uit hogeschoolhoofddocenten (n = 5), docenten, studentbegeleiders en personeel van het student supportcentrum (n = 10).

3.2 UITKOMSTEN

De volgorde van de resultaten is gebaseerd op de sterkte van de patronen die uit de data naar voren zijn gekomen. Het zijn de elementen van sense of belonging die voor de studenten en medewerkers het belangrijkste zijn. De verschillende docenten, studiebegeleiders en medewerkers werkzaam bij Windesheim in Almere die wij gesproken hebben, duiden wij aan als medewerkers. Achtereenvolgens komen het studentenleven, het gesprek over sense of belonging, emotionele betrokkenheid, gedragsmatige betrokkenheid, de fysieke omgeving en tot slot inclusie & inspraak aan bod.

Tabel 1. Overzicht kenmerken studiepopulatie

Kenmerken	Interviews (n = 17)
Opleiding Gezondheid & Welzijn Educatie Management, Bedrijfskunde, Ondernemen & Recht Journalistiek en Communicatie ICT	17,6% 17,6% 41% 6% 17,6%
Gemiddelde leeftijd (range)	21 (17-26) jaar
Sekse Vrouw Man	. 53% 47%
Thuiswonend (n = 12)	70%
Culturele achtergrond Bi culturele achtergrond	41%
Functiebeperking (n = 6)	35%
Religieus (n = 6)	35%
Eerstegeneratiestudenten [2]	23%
Studiesucces Gaat over naar het tweede jaar Gaat niet over Gaat stoppen/wisselen Weet het nog niet	65% 12% 6% 17%
Instroom hbo Havo/vwo Mbo	59% 41%

[2] Eerstegeneratiestudenten worden omschreven als 'studenten die als eerste in hun familie een opleiding volgen aan een instelling voor hoger onderwijs.' Dit is een zeer diverse groep (van de Korput, 2022).

3.2.1 HET STUDENTENLEVEN

De meeste studenten geven aan dat zij het erg druk hebben en meerdere ballen in de lucht moeten houden. Daarmee bedoelen zij hun werk, hun sociale leven en school. School vinden zij erg belangrijk, maar het is tegelijkertijd ook slechts één van de ballen die zij hoog moeten houden. Hierdoor geven studenten aan keuzes te moeten maken, waarbij zij aangeven prioriteit te geven aan dingen die nuttig zijn en die bij hun studie horen. Dit uitgangspunt is terug te zien op alle aspecten van *sense of belonging* die besproken worden in deze rapportage; het contact met medestudenten, de emotionele betrokkenheid, hun participatie en betrokkenheid bij de fysieke omgeving.

Hoewel studenten het belangrijk vinden dat het op school gezellig is in de klas en dat er goede gesprekken gevoerd kunnen worden, geven zij tegelijkertijd aan dat 'gezelligheid niet is, waar school voor is'.

Ik ben hier voor lessen, presentaties of gesprekken. Verder ben ik niet op school te vinden. De docenten zijn er op andere dagen toch niet en studeren kan ik thuis.

Hoewel er ook studenten zijn die aangeven dat zij best vaker gezellige dingen zouden willen doen, wordt het doen van sociale activiteiten met klasgenoten regelmatig benoemd als niet nodig of als tijdverspilling.

Ik voel mij comfortabel op school, maar wil me niet te comfortabel voelen. ik moet school heel serieus nemen, anders word ik gewoon een grappenmaker in de klas.

De studenten geven aan dat zij belangrijke zaken vooral delen met vrienden en familie. Hoewel een aantal studenten aangeeft wel vrienden te hebben gemaakt in de klas, beschrijven de meeste studenten hun medestudenten niet als vrienden maar als collega's met wie zij samen schoolopdrachten en projecten uitvoeren.

Ik doe groepswork met ze. Het is prima om ze op school te zien, ik ga nooit met ze uit.

Bij drie tussenuren ga ik liever even naar huis, even rustig een broodje eten.

Een groot deel van onze respondenten woont thuis in Almere. We zien dat bij veel studenten, zowel buiten als in Almere, het leven thuis leidend is. Daar hebben studenten hun vrienden, hun sociale verplichtingen en vaak ook hun werk. Dit is ook terug te zien in hun betrokkenheid bij de fysieke omgeving.

De medewerkers geven aan dit te herkennen. Ook zij zien dat de studie niet langer onverdeeld op nummer één staat in het leven van studenten. Zij geven aan dat er wel groepjes ontstaan in de klas maar dat deze met name gevormd worden voor projecten. Studenten hebben vaak al sociale contacten, met name studenten die in de buurt wonen. Zij zien dat studenten bovendien veelal in het eigen levensonderhoud moeten voorzien of hun gezin moeten ondersteunen. Studenten hebben hierdoor vaak een baan naast een fulltime studie. De werkende student wordt gezien als een kracht door de ervaring die meegebracht wordt, maar het maakt het tegelijkertijd moeilijker om deze student te motiveren voor de studie en voor (extra) activiteiten. Dit roept bij de medewerkers vragen op als: 'Hebben wij wel zicht op de behoefte van de student? Wat bedoelen we als we het hebben over Almere als studentenstad? Sluit dit wel aan bij de belevingswereld van studenten? En, sluiten de activiteiten die we organiseren gericht op het studentenleven nog wel aan?'

Daarnaast vragen zij zich af hoe zij zich als docent moeten verhouden tot deze ontwikkeling. Is het reëel om van studenten te vragen zich fulltime in te zetten voor hun studie? Zij vragen zich daarbij af: 'Moeten wij ons erbij neerleggen dat de studie niet meer de hoogste prioriteit heeft of zijn er knoppen waar wij aan zouden kunnen of moeten draaien?'

3.2.2 SENSE OF BELONGING VOLGENS STUDENTEN EN MEDEWERKERS

In de gesprekken met studenten en medewerkers komt naar voren dat er op verschillende manieren over *sense of belonging* wordt gesproken.

Studenten geven aan dat hun medestudenten, maar met name hun docenten belangrijk zijn als het gaat over hun *sense of belonging*. Zij geven aan dat het contact en de interactie met docenten en medewerkers van Windesheim belangrijk is, waarbij zij aangeven dat het prettig is als dit gelijkwaardig is. Studenten vinden het belangrijk om hun docenten te kennen en met hen uit te wisselen ook over meer privé zaken, zoals het nieuws of wat er in het weekend gedaan is. Kortom, als studenten spreken over *sense of belonging* hebben zij het over henzelf, hun medestudenten en hun docenten.

Wanneer medewerkers spreken over *sense of belonging* geven zij aan dat hierin met name het contact tussen studenten onderling van belang is. Zij geven daarbij aan dat het hun rol is om dit te faciliteren. Zij geven aan goed te kijken wat de studenten nodig hebben om in verbinding te staan met elkaar. De invulling hiervan verschilt per docent. Sommige docenten zijn met name bezig met het geven van les en minder met gezelligheid of persoonlijke aandacht. Andere docenten besteden hier meer aandacht aan door het koppelen van studenten aan elkaar, door de opstelling in de klas te veranderen of door het organiseren van activiteiten voor studenten, in de klas of daarbuiten.

Ook de beelden over wie waarvoor verantwoordelijk is, verschillen. Studenten geven aan veel onzekerheid te ervaren tijdens hun studie en lijken nog zoekende te zijn naar wat er van hen verwacht wordt als het gaat om hun rol als student in het HBO. De docenten geven echter aan dat zij de onderlinge verbinding en participatie wel kunnen faciliteren, maar dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de student ligt.

In de focusgroepen met medewerkers kwamen op basis van bovenstaande vragen naar voren als: 'Is het bevorderen *sense of belonging* de primaire taak van een onderwijsinstelling? Heeft de docent een specifiekere taak in een element van *Sense of belonging* of in het hele begrip? Geldt dit dan voor iedere docent? Hoe verhoudt dit zich tot de professional die wij beogen af te leveren na vier jaar?'

3.2.3 EMOTIONELE BETROKKENHEID

Er zijn door studenten en medewerkers verschillende factoren genoemd die belangrijk zijn als het gaat om emotionele betrokkenheid. Achtereenvolgend komen een warm welkom, gezien en gehoord worden, gewoon lief zijn, uitgaan van vertrouwen, en gelijkwaardigheid aan bod.

Een warm welkom

Studenten geven aan dat de sfeer in het gebouw belangrijk voor hen is. Zij noemen daarbij verschillende mensen die zij tegenkomen in het gebouw of waarmee zij het gebouw delen.

“

Er wordt gegroet door de mensen die aan de balie zitten, die doen altijd even lief glimlachen. Daar begint het al, gewoon een goed gevoel. Iedereen is vriendelijk, zowel de dames in de kantine als de jongen die bij de koffie staat, tot de ICT.

”

“

Eén van de docenten heeft een aanstekelijke lach, als ik langs haar kantoor loop en ze lacht moet ik ook lachen.

”

Studenten vinden het erg prettig als zij gegroet worden in de gang.

“

Student: “Gewoon groeten. Ja dat maakt het toch wel dat je denkt van ‘O ja dat is mijn docent, die herkent mij gewoon buiten de les’. Ik vind wel dat het de schoolsfeer leuker maakt.”

Interviewer: “Op welke manier maakt dat het voor jou leuker?”

Student: “Nou dan voel ik me eerder aangetrokken om naar school te komen, heb ik het idee. Ja.”

”

“

Ja ik probeer daarin wel altijd mijn best te doen om gewoon te groeten of op z'n minst om sociaal te zijn. Maar ik krijg dat gevoel niet altijd terug. En dan ben ik toch wat meer teruggetrokken denk ik.

”

Wanneer de student het gevoel heeft niet vriendelijk bejegend te worden, bijvoorbeeld bij een balie of op de gang, heeft dit een grote impact op de sense of belonging.

Gezien en gehoord worden

De studenten geven aan dat zij het belangrijk vinden dat medewerkers betrokken en benaderbaar zijn. Dit geldt met name voor de studentbegeleiders, een groot deel van de studenten benoemt de steun die zij krijgen van hun SB'er.

“

Als er iets is dan denkt ze met me mee. Ze geeft adviezen vanuit haar docentenrol, maar als het niet zo lekker gaat ook vanuit een moederrol. Ik heb het gevoel dat ik alles met mijn SB'er kan bespreken.

”

“

Je kan gewoon met je docenten praten. En je hoeft het niet altijd over school te hebben, soms praten we ook na de les nog even na over events die er in de wereld gebeuren, of gewoon leuke dingen [...]. Dus dat vind ik echt superfijn. Docenten zijn nieuwsgierig naar je persoonlijke vooruitgang

”

Met name de persoonlijke aandacht en het contact met de docenten die bereid zijn om informele gesprekken buiten de lessen te voeren, worden door de studenten als fijn ervaren.

De medewerkers geven aan dat het vooral in de beginsituatie belangrijk is dat studenten echt gezien worden, want dan durven studenten later in het traject meer om hulp te vragen. Het belang van de studentbegeleiders bij deze persoonlijke aandacht is groot, en vertaalt zich op verschillende manieren binnen de opleidingen. Er zijn opleidingen waar de studentbegeleider de gehele schoolopleiding hetzelfde blijft. De gedachte hierbij is dat student en begeleider elkaar steeds beter leren kennen en er een vertrouwensband opgebouwd wordt. Bij andere opleidingen is er gekozen voor een verandering van SB'er in de overgang van de onderbouw naar de bovenbouw.

De medewerkers vinden het belangrijk dat de interactie tussen studenten van verschillende jaren en opleidingen gestimuleerd wordt. Alleen investeren in de binding van een klas in jaar één geeft geen garantie dat studenten zich de rest van de schoolperiode op hun plek voelen. Studenten volgen niet altijd een lineair pad, de eerstejaars zijn niet per se degene die samen de eindstreep overgaan omdat er veel wijzigingen plaatsvinden zoals afhakers en verlengers. Dit heeft invloed op de dynamiek in de klas/groep. In lijn daarmee benoemen medewerkers met name zicht te hebben op de nominale student. Studenten met een beetje vertraging behoren niet echt meer tot een groep en vallen sneller tussen twee leerjaren in.

De beschikbaarheid en laagdrempeligheid van diverse diensten van de hogeschool en het student supportcentrum (SSC), zoals de studentpsycholoog en studentloopbaancoach vinden studenten en docenten fijn.

Daarnaast wordt de studiehuiskamer en het aanbieden van studie- en begeleidingssessies, zoals de thee-sessies bij bepaalde opleidingen, als waardevol ervaren. Studenten staan hier niet altijd direct voor open maar gestimuleerd vanuit de studiebegeleider of counselor sluiten studenten regelmatig aan. De medewerkers zien dat studenten elkaar daar motiveren om een doel voor die dag op te stellen en het te halen. Er ontstaan nieuwe groepen, met een nieuwe binding. Zij geven aan dat studenten uiteindelijk ook blij zijn met het 'nieuwe klasje'.

Gewoon lief zijn

Studenten vinden het fijn als docenten interesse tonen, gedag zeggen, en hen bij naam kennen. De laagdrempeligheid van docenten en hun nieuwsgierigheid naar de persoonlijke groei van studenten zorgt ervoor dat de studenten zich gezien voelen. Een student vertelt dat er de docenten altijd even langskomen bij de start van een tentamen om succes te wensen:

“

In het begin dacht ik wat doe je hier, heb je niks anders te doen of zo? Maar nu denk ik oh het is eigenlijk best wel cute, gewoon schattig, gewoon lief weet je. Toch wel de tijd nemen om er even te zijn. Ja dat vind ik lief

”

Wederzijds vertrouwen

Studenten vinden het belangrijk dat zij serieus genomen worden. Zij geven aan dat het belangrijk is dat een docent erop vertrouwt dat wanneer een student om hulp vraagt deze ook echt hulp nodig heeft. Het is vervelend als er bij voorbaat al vanuit gegaan wordt dat de student niet heeft opgelet, zijn werk niet heeft gedaan of fouten heeft gemaakt.

“

En ze heeft ook heel vaak extra les ingepland, en dan vrijwillig vanuit haarzelf. Dat vind ik dan echt wel heel erg lief. Ja gewoon mooi dat je dat doet voor ons als student.

”

Studenten waarderen het erg als docenten bijvoorbeeld extra uitleg geven als een student het niet snapt of even meekijken zonder dat hiermee een kans verspeeld wordt. Docenten die er zijn voor studenten en laten zien dat zij studenten willen helpen worden extra gewaardeerd.

Studenten vinden het fijn als zij snel terecht kunnen. Wanneer er snel op vragen gereageerd wordt voelen studenten zich serieus genomen en gezien. Ook geven studenten aan dit voorbeeld te volgen en zelf ook hun best te doen om snel op vragen van een docent te reageren.

“

Ik krijg 's avonds zelf nog mailtjes. Dan denk ik van ja ze zijn wel gewoon echt bezig met ons.

”

Uit de data komt naar voren dat de studenten die wij geïnterviewd hebben deze hulp ook echt nodig lijken te hebben. De studenten geven aan dat zij tegen veel dingen aan lopen in de online schoolomgeving. Zo wordt het huidige inschrijfsysteem voor tentamens door studenten vaak als oneerlijk en moeizaam ervaren. Zij verwachten niet dat docenten dit voor hen oplossen, maar geven aan dat het prettig is als docenten naast hen staan. Een docent die even meeloopt naar de ICT balie of een docent die studenten attendeert op deadlines wordt extra gewaardeerd. Een automatisch inschrijfsysteem zou volgens studenten een hoop problemen en ergernis kunnen voorkomen.

Gelijkwaardigheid

Gevoelens van gelijkwaardigheid zijn een belangrijk element voor het bevorderen van de sense of belonging. Uit de interviews blijkt dat het contact met medewerkers, op school, maar ook daarbuiten via bijvoorbeeld social media kanalen als bijzonder ervaren wordt en het gevoel van gelijkwaardigheid bevordert.

“ Docenten op LinkedIn, dat had ik een jaar geleden nooit verwacht. ”

“ Ik vind het namelijk leuk, ik heb bijvoorbeeld een gastles geregeld, omdat ik merkte dat heel veel mensen de gastlessen niet heel erg vonden aansluiten bij wat ze leuk vinden. Dus toen dacht ik nou waarom kunnen we zelf niet wat regelen. (...) Dus wat dat betreft merk ik wel dat ik serieus word genomen als ik betrokken ben. Dus dat probeer ik ook altijd te zijn. ”

Studenten geven aan het belangrijk te vinden dat hun ideeën serieus genomen worden en de input gebruikt wordt voor het (opnieuw) vormen of bijschaven van lessen en het curriculum. Het terugzien van de geleverde input geeft studenten het gevoel dat hun mening echt van invloed is en zorgt ervoor dat zij zich in de toekomst vaker uitspreken en actiever participeren.

Het onderwerp gelijkwaardigheid is niet duidelijk naar voren gekomen onder medewerkers. Bij gelijkwaardigheid wordt gerefereerd aan gelijkwaardigheid tussen studenten. Medewerkers zien hierin nog verbeterpunten. Een voorbeeld dat genoemd wordt is de propedeuse uitreiking. Studenten die hun propedeuse hebben behaald worden daarvoor uitgenodigd. Vaak is er een bijeenkomst achteraf om de uitreiking gezamenlijk te vieren, hier worden de overige studenten niet voor uitgenodigd, terwijl zij het feestje ook mee kunnen vieren. Studenten die in het tweede jaar hun propedeuse halen, hebben geen feestelijk moment en kunnen de propedeuse bij de balie ophalen. De medewerkers geven aan dat dit in het kader van *sense of belonging* beter kan.

3.2.4 GEDRAGSMATIGE BETROKKENHEID (PARTICIPATIE)

Er zijn door studenten en medewerkers verschillende factoren genoemd die belangrijk zijn als het gaat om participatie. Achtereenvolgend komen het belang van positieve ervaringen, verschillende wijzen van participeren, factoren van invloed op deelname aan activiteiten, en communicatie aan de orde.

Het belang van positieve ervaringen

Uit de gesprekken met studenten komt naar voren dat er een relatie bestaat tussen de emotionele betrokkenheid tussen studenten en docenten en participatie. Zo zijn studenten eerder geneigd te participeren wanneer zij persoonlijk door docenten gevraagd worden om deel te nemen aan activiteiten, open dagen of een opleidingscommissie. Ook medewerkers geven aan dat een persoonlijke benadering beter werkt dan het sturen van een algemene mail. Wanneer docenten zelf aanwezig zijn en actief meedoen stimuleert dit studenten op een positieve manier.

“ Ja het klinkt misschien heel suf, maar de docenten (die er waren) die zagen er ook leuk uit, zeg maar leuke kledingstijl, fris of zo. En niet alleen in kledingstijl maar ook in houding. Leren is niet alleen luisteren naar een docent, maar dat het toch een beetje interactie is, en met elkaar bezig zijn. ”

Wanneer studenten betrokken zijn en hier een positieve ervaring mee opgedaan hebben, doordat er bijvoorbeeld wat gedaan is met hun input of waardering gegeven is voor hun komst, vergroot dat de kans dat zij in de toekomst meer betrokken zullen raken. Studenten geven daarbij aan dat positieve ervaringen met kleine dingen (een filmpje opnemen voor een open dag, een keer meehelpen op school), ervoor hebben gezorgd dat zij uiteindelijk meer zijn gaan participeren (aanmelden als studentencoach).

“ 'Maar er zijn van die vakken die al destijds veel beter konden, en we gaven onze feedback en daar is ook veel mee gedaan. En ik weet dat ze bijvoorbeeld nu al ... of in ieder geval mijn opleiding helemaal hebben omgegooid ”

Verschillende wijzen van participeren

Wij hebben een diverse groep studenten geïnterviewd en gesproken tijdens evenementen, met verschillende wijzen van participeren in de school. Sommige studenten geven aan enkel naar Windesheim komen voor de lessen, tentamens en in enkele gevallen voor groepswork. Zij zijn niet aanwezig bij extra curriculaire en buitenschoolse activiteiten, evenementen en bijeenkomsten.

Ik ben er voornamelijk alleen voor mijn punten

Nou ik ben iemand die eigenlijk met name naar school komt als het gaat om mijn opleiding. Dus ook als er een bijeenkomst is wat belangrijk kan zijn voor mijn opleiding, dan ben ik er 9 van de 10 keer.”

Er zijn ook studenten die zowel aanwezig zijn in de les als deelnemen aan activiteiten die aansluiten bij hun persoonlijke interesse of bij de opleiding die ze volgen zoals de stagemarkt of het symposium over stagediscriminatie. De aanwezigheid van deze groep studenten hangt met name af van het persoonlijk belang, voor henzelf of hun opleiding, dat zij hier zelf in zien.

Daarnaast zijn er studenten die naast het volgen van de lessen en het bijwonen van activiteiten ook studentenwerk verrichten (vrijwillig of betaald). Deze studenten geven aan dat ze dit doen omdat dit waardevol is voor henzelf, maar ook omdat ze het belangrijk vinden om dit te doen.

Tot slot zijn er studenten die zowel aanwezig zijn bij lessen en activiteiten, studentenwerk verrichten (vrijwillig en/of betaald) en daarnaast ook zelf activiteiten organiseren. Dit kunnen opleiding gerelateerde activiteiten zijn (bijvoorbeeld het organiseren van een gastles of het opzetten van sociale mediapagina) alsook buitenschoolse activiteiten, zoals het organiseren van een paintballmiddag.

Nou ik ben eigenlijk altijd vanaf het begin wel redelijk betrokken bij Windesheim. Want ik begon dus eerst met die open dagen, toen werd ik SWAT-member, dus heb ik steeds meer dingen ook buiten mijn studie gedaan, open middagen, informatiemiddagen, spreekuren. Daarna heb ik mijzelf ook aangemeld voor studentencoach

Docenten kunnen het goede voorbeeld geven door gezelligheid te organiseren. Zij geven wel aan dat er gewaakt moet worden voor consumerend gedrag. Hiermee bedoelen zij dat een docent van alles organiseert terwijl studenten naar hun idee steeds passiever worden. Volgens hen is het beter studenten te faciliteren en ruimte te bieden zodat studenten zelf iets kunnen organiseren en/of het zelf gezellig kunnen maken.

Factoren van invloed op de deelname van studenten aan activiteiten

De studenten hebben meerdere factoren benoemd die van invloed zijn op het wel of niet deelnemen aan activiteiten georganiseerd door school.

De student is aanwezig omdat hij/zij gevraagd wordt

In de gesprekken met studenten valt op dat zij nauwelijks aangeven dat zij een email hebben gehad of een flyer hebben gezien en daarom aanwezig zijn op het evenement. De meeste studenten geven aan dat zij aanwezig zijn omdat zij persoonlijk zijn uitgenodigd door medewerkers of studenten. Daarbij geven studenten aan het spannend te vinden om naar een bijeenkomst te gaan waar zij niemand kennen of als zij niet zeker weten dat anderen ook gaan. Een aantal studenten gaf aan dat het van tevoren gedeeld was in de groepsapp of 'van de gang te zijn geplukt' door studenten of docenten die onderweg waren naar het evenement.

Studenten ervaren de activiteit als zinvol

Daarnaast geven studenten aan aanwezig te zijn omdat het onderwerp van de bijeenkomst nuttig is voor hun studie of omdat aanwezigheid bij de bijeenkomst verplicht is. Een aantal studenten gaf ook aan van te voren niet te weten van de bijeenkomst, maar per toeval langs te zijn gelopen. Daarbij is de eerste indruk belangrijk. Studenten die aangeven dat het er gezellig uit zag, zijn aangehaakt. Studenten die aangeven 'alleen maar oude mensen' te hebben gezien, zijn doorgelopen.

'Het komt gewoon nooit uit'

Studenten geven als belangrijke reden voor het overslaan van activiteiten op, of georganiseerd door school aan dat het niet goed uitkomt. Zo noemen zij een mismatch met het rooster (veel tussenuren), evenementen die gepland worden in de tentamenperiode, het hebben van teveel deadlines waardoor deelname niet lukt of het feit dat zij moeten werken. Studenten hebben andere prioriteiten (zie ook 'het studentenleven') en maken bewuste keuzes gebaseerd op nut en timing.

“
*Ik kom er niet
speciaal voor naar
Windesheim*
”

Verschil tussen grote en kleine evenementen

De drempel om naar evenementen te gaan lijkt voor studenten hoger bij grootschalige evenementen dan bij kleinschalige evenementen. Over het algemeen zijn studenten het meest tevreden over de kleine, opleiding specifieke bijeenkomsten waar zij heen zijn geweest. Vooral interactieve en informele momenten met docenten worden als waardevol gezien. Over het algemeen geven studenten die naar grootschalige evenementen zijn geweest aan dat het leuk was om andere mensen te leren kennen en dat de activiteiten leuk en interessant waren.

Uit de verhalen van de studenten blijkt dat er grote verschillen zijn tussen wat de opleidingen organiseren voor studenten. Sommige studenten geven aan dat er alleen in september en in juni iets georganiseerd is, terwijl anderen aangeven dat er regelmatig activiteiten zijn. Ook verschilt de mate waarin docenten studenten uitnodigen en zelf ook participeren per opleiding, waarbij docenten een voorkeur lijken te hebben voor het uitnodigen van studenten voor opleiding specifieke activiteiten versus Windesheim brede activiteiten.

Daarnaast geven studenten aan dat het niet altijd duidelijkheid is wat het doel van de bijeenkomst precies was ('er was veel gratis eten, maar waarom waren we er nou ook alweer?') en leken zij andere verwachtingen te hebben bij aanvang van de bijeenkomst. Zo geven zij aan dat zij informatie over hun opleiding, vakken en wat er van hen verwacht wordt op de opleiding gemist hebben en dat zij eigenlijk 'de verkeerde studenten' hebben leren kennen, niet die van hun eigen opleiding maar studenten die

zij na het evenement nooit meer gezien hebben. De redenen die door studenten genoemd zijn om niet deel te nemen aan grootschalige activiteiten hangen hiermee samen. Zij geven aan dat de bijeenkomsten te grootschalig zijn, dat ze daar wel studenten leren kennen maar niet de goede studenten (van hun eigen opleiding), en dat het niet relevant is voor hun opleiding.

Bij grootschalige evenementen is de rol van positieve ervaringen benoemd. Wanneer studenten minder positieve ervaringen opdoen, zijn zij minder snel geneigd nogmaals deel te nemen. Het gaat hier om last minute wijzigingen in het programma, tijdsloten die snel vol zitten of een rommelige gang van zaken, waardoor zij het gevoel krijgen dat het niet goed georganiseerd is. Ook het niet aanwezig zijn, of in mindere mate aanwezig zijn van andere studenten vormt een belemmerende factor om nogmaals deel te nemen.

Voor sommige studenten zijn grote evenementen, zoals bijvoorbeeld de introductieweek, niet goed toegankelijk gebleken, wat leidde tot het missen van activiteiten. Duidelijke communicatie over het hoe, wat, waar, wanneer en of het een verplicht of vrijwillig karakter betreft is essentiële informatie voor alle studenten, maar met name voor studenten met een functiebeperking. Wijzigingen of onduidelijkheden in het programma zorgen voor problemen met het organiseren van vervoer voor studenten met een fysieke beperking maar kunnen bijvoorbeeld ook extra barrières opwerpen voor studenten met bijvoorbeeld autisme.

Bij medewerkers leven vragen als het gaat over de evenementen die georganiseerd worden. Deze worden vaak groots opgezet.

Zij vragen zich daarbij af of het zinvol is om voor alle studenten tegelijk iets te organiseren. Activiteiten zijn vaak op de massa gericht maar grootse events kunnen daardoor juist als onveilig of niet leuk ervaren worden. Is een introductieweek nog voordat studenten elkaar kennen dan wel een goed idee, of is het beter om dit na bijvoorbeeld twee maanden te doen? Medewerkers vragen zich af met welke groep studenten zich associëren, met wie zij zich verbonden voelen. Zou de inzet hogeschool breed moeten zijn, of eerder per opleiding? Daarnaast is de vraag of de georganiseerde activiteiten wel aansluiten bij de belevingswereld van studenten. Sport wordt als verbindende factor genoemd maar tegelijkertijd worden er weinig sportieve activiteiten georganiseerd.

Medewerkers geven aan dat de studenten populatie erg verschilt per opleiding hetgeen vraagt om verschillende aanvliegeroutes. Er worden volgens de medewerkers geen specifieke dingen (zoals cursussen) aangeboden om de sense of belonging te vergroten, terwijl dit wellicht wel een goed idee zou kunnen zijn. Er worden daarentegen wel cursussen en handvatten aangereikt over hoe je jongeren resultaat kan laten behalen. Er zijn opleidingen waar een kanteling aan het ontstaan is en de vraag 'wat is voor een student succes' meer centraal komt te staan.

Communicatie

Volgens studenten en medewerkers werkt persoonlijke communicatie waarin men uitgenodigd wordt om te participeren het beste. Dit vraagt om een actievere benadering rondom geplande activiteiten.

“Ik lees alleen mijn opleidingsmails, want ik heb het te druk”

De normale route waarin veelal via email, flyers, de beeldschermen massaal wordt uitgenodigd, is door studenten niet benoemd als reden om naar evenementen te gaan. Zij geven daarbij aan algemene uitnodigingen per mail niet meer te lezen, omdat zij daar geen tijd voor hebben of dit als spam te zien. Ook geven zij aan dat last minute uitnodigingen vaak niet meer in de agenda's in te passen zijn terwijl *early bird* uitnodigingen te ver van tevoren zijn. Studenten hebben dan nog geen zicht op de to-do lijst tegen die tijd en laten de uitnodiging door drukte links liggen.

“Van de huisstijl gaat mijn hoofd uit”

Studenten geven aan dat de uitnodigingen op de posters en schermen veel op elkaar lijken, waardoor zij deze lang niet altijd lezen. De online studieomgeving ervaren studenten als ingewikkeld. Digitale begeleiding aan het begin van het schooljaar zou dit probleem volgens studenten kunnen verhelpen.

hogeschool Windesheim Dichter bij jou

3.2.5 VERBONDENHEID MET DE (ONDERWIJS)OMGEVING

Studenten geven aan dat de kleinschaligheid van Windesheim Almere fijn is. Studenten vinden het vooral op hun eigen afdeling het leukst. Doordat de lokalen dicht bij elkaar zitten, er tussenruimtes zijn om te werken met de docentenkamer op dezelfde afdeling voelt Windesheim toegankelijk. Het licht, de ruimte en de rust worden erg gewaardeerd, net als hoe schoon het is. Er zijn goede richtingaanwijzers waardoor de ruimtes snel te vinden zijn. De belcellen en stiltehokjes zijn prettig, daar mogen er meer van komen volgens de studenten.

De temperatuurregulering in de gebouwen is een verbeterpunt volgens studenten en medewerkers.

Opvallend is dat studenten vooral de praktische functies van het gebouw noemen. De sociale functie komt nauwelijks ter sprake. Wanneer hierop doorgevraagd wordt geven studenten aan behoefte te hebben aan een soort huiskamer, een eigen plek in Windesheim die minder zakelijk is. De sfeer en kleinschaligheid van de hogeschool is een kenmerk dat studenten graag willen behouden in het nieuwe schoolgebouw. Studenten (met en zonder een functiebeperking) hebben veel ideeën voor het nieuwe gebouw.

Medewerkers zijn over het algemeen minder tevreden dan de studenten. Zij geven aan dat er soms geen plekken zijn voor studenten om te studeren, maar dat er tegelijkertijd veel lokalen leeg staan en op slot zijn. Studenten zouden de mogelijkheid moeten krijgen om in deze lokalen in alle rust samen te werken.

Volgens de medewerkers wordt er weinig gedaan om de fysieke betrokkenheid te verhogen. De broodjes zijn duur, waardoor studenten de lunch buiten het gebouw halen. Docenten pleiten om de gebouwen aantrekkelijker te maken en 'op te leuken' met gezellige hoeken om bij elkaar te zitten. Het feit dat dit niet toegestaan of gefaciliteerd wordt zorgt volgens de medewerkers voor een burgerlijke ongehoorzaamheid onder docenten.

3.2.6 INCLUSIE, DIVERSITEIT EN INSPRAAK

In Almere weerspiegelt de zeer diverse bevolkingssamenstelling zich ook in de studentenpopulatie, wat impact heeft op de ervaring van inclusie. Dit zorgt ervoor dat de meningen en percepties variëren. Sommige studenten uiten waardering voor de aandacht en positieve ervaringen met inclusie en diversiteit op Windesheim, terwijl anderen aandachtspunten en ruimte voor verbetering benadrukken of aangeven er niks mee te maken te hebben en de aandacht voor diversiteit als onprettig te ervaren. Zo wordt er gemengd gereageerd op genderneutrale toiletten, waarbij sommige studenten het als vervelend ervaren om gemengd in dezelfde ruimte samen te komen. Studenten waarderen over het algemeen de aandacht voor verschillende geloven in de lessen, waarbij discussies worden gefaciliteerd door docenten. Hetzelfde geldt voor de moeite die Windesheim moeite doet om verschillende activiteiten te organiseren rondom culturen en geloofsovertuigingen. Zowel medewerkers als studenten vinden het belangrijk dat er een lesaanbod is dat dat meegroeit met maatschappelijke vraagstukken, waaronder inclusie.

Zowel studenten als medewerkers merken op dat de aandacht voor inclusie en diversiteit voornamelijk gericht is op de minderheid. Specifieke onderwerpen krijgen meer nadruk, wat zichtbaar is in de activiteiten en promotiematerialen op de hogeschool. Zij geven daarbij aan dat deze aparte feestdagen en momenten daarmee juist de nadruk leggen op het feit dat het ontbreekt aan inclusie omdat het telkens voor een bepaalde groep is. De scheidslijn tussen inclusiviteit en exclusiviteit is heel fijntjes, want er valt altijd wel iemand buiten. Het wordt volgens de medewerkers momenteel vooral ingericht op de minderheid en vanuit politieke correctheid, niet vanuit écht verbinden met elkaar. Zo geven medewerkers aan dat sommige activiteiten wel goed worden georganiseerd (bv. Keti Koti, Iftar) en andere niet (bv. Paarse vrijdag). Dit geeft volgens de medewerkers een gevoel van exclusie.

Studenten geven aan dat de hogeschool door zou moeten gaan met het organiseren van activiteiten en clubs, vanuit een bredere diversiteit.

“
*Inclusie dat doe je,
dat is een
gedragsnorm.*
”

Uit de resultaten blijkt dat bewustwording twee kanten op kan werken. Naast het genereren van aandacht bestaat ook het risico van het opwekken van zorgen. Praktijkvoorbeelden van exclusie en discriminatie kunnen studenten bewust maken van mogelijke ervaringen die hen ook zouden kunnen treffen. Ook hebben studenten aangegeven dat zij zijn gaan twijfelen over de inclusiviteit van Windesheim omdat er overal flyers etc. hangen waarop dit wordt beweerd.

Diversiteit promoten

Medewerkers geven aan dat sommige opleidingen een overwegend homogene docentenpopulatie hebben wat kan resulteren in een uniforme studentengroep. Om deze homogeniteit te doorbreken en een divers studentenbestand aan te trekken, is het belangrijk om diversiteit actief te presenteren, bijvoorbeeld tijdens open dagen en promotiematerialen. Deze aanpak geeft potentiële studenten een breder beeld van de opleiding en moedigt diversiteit aan. Bovendien benadrukken medewerkers dat een gevarieerde docentenpopulatie een positief signaal afgeeft, waardoor studenten zich meer betrokken voelen en zich gemakkelijker kunnen identificeren met de opleiding.

SMF studenten

Studenten met een functiebeperking^[3] geven aan dat zij regelmatig obstakels ervaren. Het curriculum is in sommige gevallen zo ingericht dat groepswork en presenteren voor een groep vaste onderdelen zijn die meetellen in de beoordeling. Wanneer dit moeizaam gaat of de student het niet kan lijkt daar wisselend begrip voor te zijn.

“

Ik vind het moeilijk om voor een groep te staan en te presenteren. En toen had ik een berichtje naar een docent gestuurd van nou mede door mijn autisme heb ik daar moeite mee en is er een andere manier waarop ik beoordeeld kan worden? En daar heeft deze docent ook niet op gereageerd, dat weet ik nog. Dan denk ik je bent toch geen robot? Hoezo reageer je dan niet, ik begrijp dat dan niet.

”

[3] Studenten met een ondersteuningsvraag naar aanleiding van een lichamelijke handicap, neurodivergentie, chronische ziekte of psychische beperking.

Er wordt door studenten gesuggereerd dat er meer aandacht kan worden besteed aan specifieke groepen, zoals studenten met autisme, om hun behoeften beter te begrijpen en te ondersteunen.

“

Toen kreeg ik eindelijk de waardering die ik zocht, de erkenning die ik zocht, dat het ook een heel moeilijk jaar is geweest en dat je je er toch doorheen hebt gezet en goede resultaten hebt gehaald. Dat heb ik eigenlijk daarvoor niet echt horen zeggen door klasgenoten of docenten

”

Problemen met toegankelijkheid, zoals het niet kunnen bereiken van de leslocatie, worden ook genoemd. Het wordt daarbij als vervelend ervaren dat de school deze problemen samen met de student ontdekt en probeert op te lossen. Hoewel het fijn is dat iedereen mee wil denken, zou het prettiger zijn als er gewoon rekening mee is gehouden en er een oplossing beschikbaar is. De verantwoordelijkheid voor het oplossen van deze problemen is in sommige gevallen bij de studenten gelegd, zoals deze student aangeeft:

“

...de docent krijgt betaald en vanuit de school mag de student studeren, dan moet de school ook fixen dat de student kán studeren.

”

Randvoorwaarde inclusie is inspraak

Over het algemeen hebben studenten positieve ervaringen wanneer het gaat over inspraakmomenten tijdens lessen, feedbacksessies, en evaluaties van modules. Studenten voelen zich gehoord wanneer docenten actie ondernemen naar aanleiding van hun feedback, zoals het aanpassen van de lesinhoud. Echter, enkele studenten hebben aangegeven dat ze soms twijfelen of er daadwerkelijk iets met hun feedback wordt gedaan, en dat er weinig terugkoppeling plaatsvindt.

“

Ik weet niet of er heel veel met mijn feedback is gedaan. Ik weet wel er werd wel naar ons geluisterd tijdens de gesprekken en we konden allemaal afwisselen met wat vinden jullie van dit vak, van bijvoorbeeld SB, van project, wat kon er beter, en dan werden er wel inhoudelijke gesprekken gevoerd. Maar ik heb verder niet echt terugkoppeling gehad over wat ze nou precies hebben gedaan met de feedback

”

Er zijn ook studenten die aangeven dat ze zelf niet snel een enquête zouden invullen in hun vrije tijd, en dat meer inspraakvormen niet per se nodig is. Er wordt benadrukt dat persoonlijke interactie met docenten, zoals tijdens SB-lessen, effectiever is dan enquêtes via de mail invullen.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

METHODOLOGISCHE OVERWEGINGEN

De volledigheid van dit onderzoek is mogelijk beïnvloed door een belangrijke methodologische tekortkoming. Deze tekortkoming betreft het ontbreken van inzicht in de ervaringen van studenten die systematisch afwezig zijn. Deze studenten, die vrijwel onzichtbaar zijn binnen de hogeschool, vormen een essentieel deel van het studentenbestand, maar hun perspectieven zijn onvoldoende vertegenwoordigd in het onderzoek. Wegens hun afwezigheid is het een uitdaging geweest om tijdens dit onderzoek de studenten te bereiken en te spreken, wat het verzamelen van gegevens heeft bemoeilijkt. Daarnaast bemoeilijkte privacywetgeving het verkrijgen van contactgegevens van studenten. Dit proces vergde ook meer tijd en inspanning van de onderzoekers dan aanvankelijk verwacht.

Het ontbreken van deze groep studenten heeft eveneens invloed op de capaciteit om een algeheel begrip te verkrijgen van de factoren die hun gevoel van belonging beïnvloeden, wat kan leiden tot vertekening van de bevindingen. Om deze methodologische tekortkoming te overwinnen, zouden toekomstige onderzoeken doelgericht strategieën moeten toepassen om in contact te komen met deze studenten waarbij voldoende tijd wordt ingepland hiervoor.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Studentenleven

Uit de onderzoeksresultaten komt duidelijk naar voren dat het studentenleven er anders uitziet en continu verandert. Deze bevindingen komen overeen met recente onderzoeken naar prestatiedruk (Dopmeijer et al., 2022).

Dit roept belangrijke vragen op met betrekking tot de huidige benadering van activiteiten en de perceptie van Almere als studentenstad. Traditionele activiteiten die gericht zijn op sociale bijeenkomsten en feesten lijken mogelijk niet meer naadloos aan te sluiten op de behoeften en verwachtingen van studenten in Almere.

Wat voorheen als vanzelfsprekend werd beschouwd, namelijk dat school de belangrijkste positie inneemt in het leven van studenten, lijkt nu genuanceerder te liggen. Hedendaagse studenten houden meerdere ballen in de lucht en hebben naast hun studie andere verantwoordelijkheden, zoals (mantel)zorgtaken en financieel rondkomen (Dopmeijer et al., 2023). Dit kan betekenen dat de studie niet altijd de hoogste prioriteit heeft. In het licht van deze veranderende dynamiek vragen wij ons af of het nog wel realistisch is om studenten te vragen de school op de eerste plaats te zetten in hun leven. Moeten we deze verandering accepteren als natuurlijk gevolg van bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen, of zijn er specifieke 'knoppen' waar we als hogeschool en/of docenten aan kunnen draaien om de studentenbetrokkenheid te optimaliseren?

Sense of belonging

Uit de resultaten blijkt dat er verschillende perspectieven leven over *sense of belonging* onder studenten en docenten. Studenten benadrukken het belang van de rol van studenten, medestudenten en docenten in dit proces, terwijl docenten *sense of belonging* meer beschouwen als iets voor studenten onderling en aangeven dat zij hierin een faciliterende rol hebben (zie ook participatie). Eerdere onderzoeken ondersteunen dat *sense of belonging* een wederkerig proces is (Dopmeijer, 2021)

Deze bevindingen roepen relevante vragen op zoals: hebben we als hogeschool voldoende helder wat we verstaan onder 'dichter bij elkaar' en het beoogde gevoel van verbondenheid en betrokkenheid dat we willen creëren? Daarnaast is het belangrijk om na te denken of het initiatief tot het creëren van dit gevoel bij de student, de docent, of bij beiden ligt. Een andere belangrijke overweging is op welke wijze *sense of belonging* een plek kan krijgen in het curriculum. Hoe willen we dat dit eruit ziet in het eerste studiejaar en in het vierde jaar en hoe verhoudt dit zich tot de professionals die wij als hogeschool af willen leveren?

Emotionele betrokkenheid

Uit de resultaten blijkt dat studenten veel waarde hechten aan hun emotionele binding met de school. Een warm welkom, gezien en gehoord worden, vertrouwen en gelijkwaardigheid zijn hierbij van belang. Dit kan tot uiting komen in kleine gebaren (groeten op de gang, informeren naar het weekend), er zijn voor de student als dit nodig is (extra uitleg geven, achter de student staan, interesse tonen in het leven van de student), ruimte geven aan

studenten voor eigen inbreng en zichtbaar iets doen met de feedback van studenten. Dit komt overeen met eerder onderzoek naar *sense of belonging* en inspraak onder jongeren. Het tonen van interesse in het leven van studenten draagt bij aan hun betrokkenheid en motivatie. Transparantie over datgene wat gedaan is met de input van jongeren draagt bij aan meer engagement (Kaulingfreks, 2017; Strayhorn, 2019; Gomes, 2020).

Uit dit onderzoek blijkt dat er verschillen zijn in de mate waarin docenten dit als hun rol beschouwen of dit als een rol van het hoger onderwijs zien waarbij een onderscheid tussen didactisch en pedagogisch handelen lijkt te worden gemaakt. Het is de vraag of dit terecht is, aangezien een positief pedagogisch klimaat een randvoorwaarde is voor het leren van studenten.

Didactiek en pedagogiek kunnen niet los van elkaar gezien worden. In de didactiek staat het leren centraal; de wijze waarop kennis, vaardigheden en leerhouding kunnen worden onderwezen. De pedagogiek richt zich op de brede ontwikkeling van kinderen, waarbij vaardigheden die ook opvoedkundig van aard zijn centraal staan zoals: zelfsturing, eigenaarschap, nieuwsgierigheid, sociale omgang etc. Didactiek en pedagogiek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Pedagogische vaardigheden zijn een voorwaarde voor het beïnvloeden van het leerproces, terwijl de didactische kwaliteiten van docenten bepalend zijn voor de pedagogische relatie (Karels, 2020).

Ook dit roept vragen op over de plek die sense of belonging krijgt in de hogeschool, op welke wijze dit vertaald wordt naar het curriculum en hoe dit zich verhoudt tot de verwachtingen en rol(opvatting) van docenten.

Participatie en communicatie

Studenten hebben verschillende opvattingen over wat participatie inhoudt. De ene student ziet dit als aanwezigheid in de les, terwijl anderen dit beschouwen als een actieve bijdrage leveren aan de opleiding. Daarnaast varieert de mate van participatie sterk waarbij positieve ervaringen met participatie leiden tot meer participatie.

Studenten geven aan bij evenementen aanwezig te zijn omdat zij persoonlijk uitgenodigd zijn of omdat zij weten dat anderen ook gaan. Met name de deelname van docenten is belangrijk voor studenten. Vooral interactieve en informele momenten met docenten worden daarbij als waardevol gezien.

Algemene mails of flyers en posters in de huisstijl lijken minder goed te werken. Kleinschalige evenementen zijn laagdrempeliger voor studenten dan grootschalige evenementen, waarbij studenten bewuste keuzes maken gebaseerd op nut en timing (zie ook studentenleven). Het hebben van onvoldoende tijd of een mismatch met andere verplichtingen zijn veelgenoemde redenen om niet deel te nemen. Bij grootschalige evenementen geven studenten vaker aan dat zij niet weten wat te verwachten en deze als minder nuttig en relevant te zien.

Duidelijke communicatie over het hoe, wat, waar, wanneer en of deelname verplicht of vrijwillig is, is essentiële informatie voor alle studenten, maar met name voor studenten met een functie beperking.

Dit onderzoek laat een grote diversiteit zien tussen de opleidingen zowel in de mate waarin opleidingen activiteiten organiseren, maar ook in de mate waarin docenten in deze activiteiten participeren (zie ook rol opvatting van docenten bij gesprek over *sense of belonging* en emotionele betrokkenheid). Gezien het belang dat studenten hechten aan de deelname van docenten en de motiverende werking die hiervan uitgaat, roepen deze verschillen vragen op. In welke mate wordt er prioriteit gegeven aan het bevorderen van *sense of belonging* bij de opleidingen? Daarnaast hebben medewerkers aangegeven een aanbod te missen qua het bevorderen van *sense of belonging*. Dit roept de vraag op of de opleidingen het gevoel hebben handen en voeten te kunnen geven aan het begrip *sense of belonging* of dat hier wellicht meer voor nodig is?

Inclusie en inspraak

De diversiteit in de bevolkingssamenstelling van Almere weerspiegelt zich grotendeels in de studentenpopulatie van Windesheim, wat leidt tot verschillende percepties over inclusie. Studenten uiten zowel waardering als kritiek op de inspanningen van de hogeschool op het gebied van diversiteit en inclusie. Hoewel er positieve opmerkingen zijn over aandacht voor verschillende geloven en culturen, wordt benadrukt dat de aandacht voor inclusie momenteel vooral gericht is op minderheden.

De vraag rijst in hoeverre de diversiteit in de bevolkingssamenstelling van invloed is op de percepties van inclusie bij studenten op Windesheim, en hoe de hogeschool deze diversiteit beter kan benutten. Hoe kan ervoor gezorgd worden dat de aandacht voor inclusie en diversiteit niet als exclusief wordt ervaren, met name bij de organisatie van activiteiten en vieringen? Hoe kan de hogeschool beter inspelen op de behoeften van studenten met psychosociale en/of fysieke beperkingen, en welke rol speelt begrip en ondersteuning op maat hierbij?

Daarnaast is de vraag wat effectieve methoden zijn om ervoor te zorgen dat inspraakmomenten niet alleen worden aangeboden, maar ook daadwerkelijk leiden tot zichtbare veranderingen in het curriculum en de leeromgeving. Op welke manieren kan de hogeschool de terugkoppeling naar studenten verbeteren?

Verbondenheid fysieke omgeving

Dit onderzoek laat zien dat de sociale functie van het gebouw vrijwel ontbreekt, wat ertoe leidt dat studenten minder gebruikmaken van het gebouw en zich minder betrokken voelen bij de onderwijsomgeving. Voor velen beperkt het bezoek aan school zich tot de verplichte aanwezigheid bij lessen en tentamens, terwijl bijvoorbeeld studeren en lunchen elders plaatsvinden.

Uit eerder onderzoek blijkt echter dat het gebouw een cruciale rol vervult als het gaat om *sense of belonging* en de identiteitsontwikkeling van studenten (Dias, 2022, Strayhorn, 2019). Zowel studenten als medewerkers zien ruimte voor verbetering om de sociale functie van het gebouw te versterken.

Deze bevindingen roepen belangrijke vragen op voor het huidige gebouw, maar ook voor het nieuw te bouwen gebouw. Op welke wijze kan de sociale functie van het gebouw versterkt en aantrekkelijker gemaakt worden? Daarnaast is het relevant om na te denken over manieren om studenten en medewerkers actief te betrekken bij het vormgeven van de onderwijsomgeving. Het nieuwe schoolgebouw biedt een waardevolle kans om input te verkrijgen en te gebruiken.

AANBEVELINGEN

Op basis van de uitkomsten van de eerste fase van dit onderzoek adviseren wij om:

1

Een visie te formuleren m.b.t. het studentenleven van onze studenten en de wijze waarop Windesheim in Almere zich daartoe wil verhouden en deze visie als uitgangspunt te nemen bij:

- De te organiseren typen activiteiten (opleiding specifiek/hogeschool breed).
- De praktische organisatie van activiteiten.
- De communicatie over activiteiten.

2

De plek die *sense of belonging* krijgt in de hogeschool verder te concretiseren en daaruit voortvloeiend het formuleren van:

- Een doorvertaling naar het curriculum van de opleidingen.
- Een visie op de te organiseren activiteiten door opleidingen en docentparticipatie in deze activiteiten.
- Een doorvertaling naar het functieprofiel van docenten (verwachtingen van, rolopvatting, competenties).
- Het vormgeven van een opleidingsaanbod gericht op het bevorderen van *sense of belonging*.

3

Het verbeteren van de communicatie rondom evenementen gericht op:

- Duidelijke communicatie over het hoe, wat, waar, wanneer en een eventuele aanwezigheidsplicht bij evenementen.
- Het duidelijk aangeven van het nut van evenementen voor studenten (voor henzelf en in het kader van hun studie).
- Het heroverwegen van communicatie uitsluitend in de huisstijl, bijv. door het verkennen van variaties op de huisstijl of andere stijlen.
- Het heroverwegen van massale early bird en last minute communicatie.
- Het inzetten van meer persoonlijke communicatiestrategieën zoals:
 - Het inzetten van studentparticipatie bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van communicatiestrategieën.
 - Het inzetten van communicatie die docenten kunnen gebruiken bij het informeren en enthousiasmeren van studenten.

4

Het creëren van meer aandacht in de visie op diversiteit en inclusie door:

- Het faciliteren van laagdrempelige participatie van studenten op ieder niveau van de hogeschool: in de klas, het gebouw, en de activiteiten die georganiseerd worden (met als uitgangspunt mee initiëren en beslissen in plaats van informeren en advies vragen) vanuit een lerend perspectief (van klein beginnen vanuit emotionele betrokkenheid bij één student of docent naar bredere participatie).
- Heldere communicatie en transparantie over wat er met de input van studenten gedaan is.
- Het vaker organiseren van activiteiten gericht op iedereen/ gemene delers in de hogeschoolpopulatie vanuit een inclusie uitgangspunt.
- Het standaardiseren van de toegankelijkheid van evenementen, het onderwijs en het gebouw voor studenten met een functiebeperking.

5

Het versterken van de sociale functie van het huidige en nieuwe onderwijsgebouw door:

- Het faciliteren van inspraak door studenten en medewerkers (mee initiëren en beslissen) en meer ruimte creëren voor goede ideeën en initiatieven die er al zijn (burgerlijke ongehoorzaamheid).
- Het creëren van meer kleinschalige plekken waar studenten en docenten kunnen zitten (huiskamergevoel).

REFERENTIES

Baarda, B. (2010). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers B.V.

Baumeister, R.F. & Leary, M.R., (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (Fifth Edition ed.). Oxford: Oxford University Press.

Melissa H. D'Eloia & Pollie Price (2018) Sense of belonging: is inclusion the answer? *Sport in Society*, 21(1), 91-105, DOI: 10.1080/17430437.2016.1225819

Deunk, M., & Korpershoek, H. (2021). *Studentenwelzijn in het hoger onderwijs: Een overzichtsstudie van veelbelovende aanpakken voor docenten (teams), opleidingen en instellingen*. Rijksuniversiteit Groningen (RUG).

Dias, D. (2022). The Higher Education Commitment Challenge: Impacts of Physical and Cultural Dimensions in the First-Year Students' Sense of Belonging. *Education Sciences*, 12(4), 231. <https://doi.org/10.3390/educsci12040231>

Dopmeijer, J. M. (2021). *Running on empty: The impact of challenging student life on wellbeing and academic performance*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam].

Dopmeijer, J., Nuijen, J., Busch, M., Tak, N., & Verweij, A. (2022). *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs*. RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR Nederland. doi:10.21945/RIVM-2022-0100.

Dopmeijer, J., Scheeren, L., van Baar, J., & Bremer, B. (2023). *Harder Better Faster Stronger? Een onderzoek naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress van studenten*. Trimbos Instituut, ECIO en RIVM.

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of educational research*, 74(1), 59-109. doi: 10.3102/00346543074001059

Freeman, T. M., Anderman, L. H., & Jensen, J. M. (2007). Sense of belonging in college freshmen at the classroom and campus levels. *The Journal of Experimental Education*, 75(3), 203-220.

Gomes, C., (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.

- Goodenow, C., (1993b). The psychological sense of school membership among adolescents: scale development and educational correlates. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Hoffman, M., Richmond, J., Morrow, J. & Salomone, K., (2002-2003). Investigating “Sense of Belonging” in First-Year College Students. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Hurtado, S. & Carter, D.F., (1997). Effects of college transition and perceptions of the campus racial climate on Latino college students’ sense of belonging. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Karels, M. (2020). *Didactiek en pedagogiek hebben elkaar nodig*. Kennisplatform voor het onderwijs Opgeroepen op november 2023, van <https://wij-leren.nl/didactiek-en-pedagogiek-hebben-elkaar-nodig.php>
- Kaulingfreks, F. N. A., & en Samenleving, L. J. (2017). *Straatpolitiek*. Amsterdam, Boom filosofie Uitgevers
- Kelly, K. (2020). Reactions to Rejection. Interpersonal rejection. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Meeuwisse, M., Severiens, S.E. & Born, M.P., (2010). Learning environment, interaction, sense of belonging and study success in ethnically diverse student groups. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Osterman, K.F., (2000). Students’ need for belonging in the school community. In: C. Gomes, (2020). *I Belong Here. Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Smaling, A. (2014). Steekproeven voor generalisatie. *KWALON*, 19(1).
- Strayhorn, T. L., (2019). *College Students’ Sense of Belonging. A Key to Educational Success for All Students*. New York & London: Routledge Taylor & Francis Group.
- van der Korput, J. (2022). Eerstegeneratie studenten, een groep apart? *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 31(3).
- Willms, J. D. (2003), *Student Engagement at School: A Sense of Belonging and Participation: Results from PISA 2000*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264018938-en>

BIJLAGEN

BIJLAGE 1. TOPICLIJST DIEPTE-INTERVIEWS STUDENTEN

Wat fijn dat je mee doet aan het onderzoek naar de betrokkenheid van studenten op Windesheim. Voordat we beginnen zal ik je wat uitleggen over het onderzoek. Ik werk bij het Lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg. Wij zijn een onafhankelijk onderzoeksbureau in Windesheim. Dit betekent dat je in dit interview alles kunt vertellen, de gegevens zijn nooit naar jou herleidbaar. Jouw naam komt niet in de rapportage te staan. Als je geen antwoord wil geven op een bepaalde vraag is dat ok, ook mag je altijd stoppen als je dit wilt. Voordat we beginnen met het interview heb ik eerst jouw toestemming nodig. Kan je het toestemmingsformulier lezen en aangeven waar je toestemming voor geeft?

Vraag 1, breed:

Kun je me iets vertellen over de manieren waarop jij betrokken bent bij Windesheim? Waarom noem je juist deze dingen? Bij ieder ding dat de student noemt: kun je me een voorbeeld geven? Hoe ziet het er dan uit, wat doe je dan precies? En waarom? En dan: als je kijkt naar het afgelopen jaar, ben je dan meer of minder betrokken geraakt bij Windesheim? Hoe is dit zo gekomen denk je?

Eventueel: Hoe ervaar je jouw opleiding en lessen op Windesheim? Wat gaat er goed? Wat gaat er minder goed?

Wat is er nodig om ervoor te zorgen dat je nog meer betrokken raakt bij Windesheim? Wat zou Windesheim kunnen doen? Wat zouden jouw docenten kunnen doen? Wat zouden jouw medestudenten kunnen doen? En tot slot, wat zou je zelf kunnen doen denk je? Bij iedere vraag: wat is er nodig om dit voor elkaar te krijgen denk je?

Topic 1. Emotionele betrokkenheid

Kun je iets vertellen over jouw band met jouw medestudenten in het algemeen? Hoe ziet die band eruit? Waar komt dat door denk je? Hoe voel je je hierbij? Welke dingen zou je graag anders zien in jouw band met medestudenten? Wat is daar volgens jou voor nodig?

Kun je iets vertellen over de contacten die je hier op school hebt?

- Met wie heb je het fijnst contact? Hoe ziet dit contact eruit? Hoe komt dit? Hoe voel je je daarbij? Waar komt dit door denk je? Zijn er nog andere mensen waarmee je een fijn contact hebt? (en dan weer alle doorvragen).
- Met wie heb je minder fijn contact? Hoe ziet dit contact eruit? Hoe komt dit? Hoe voel je je daarbij? Waar komt dit door denk je? Zijn er nog andere mensen waarmee je een minder fijn contact hebt? (en dan weer alle doorvragen).

Kun je me iets vertellen over het bespreken van persoonlijke dingen? Met wie doe je dat in Windesheim en waarom?

Op welke manieren heb je inspraak binnen je opleiding en op welke manier wordt jouw input gebruikt? wanneer wel? Wanneer niet?

Denk eens terug aan een moment wanneer jij je echt gehoord voelde op school . Wat was dat voor moment (wat gebeurde er, met wie was je, hoe verliep het?) Wat ging er toen goed? Wat ging er minder goed? Wat maakte dat jij je gehoord voelde? Hoe voelde je daarbij?

Denk eens terug aan een moment wanneer jij je minder gehoord voelde op school? Wat was dat voor moment (wat gebeurde er, met wie was je, hoe verliep het)? Wat ging er toen goed? Wat ging er minder goed? Wat maakte dat jij je minder goed gehoord voelde? Hoe voelde je daarbij?

Wat zou er nodig zijn binnen Windesheim om ervoor te zorgen dat jij je meer gehoord voelde?

Topic 2. Inclusie/diversiteit

Inclusie is een belangrijk thema in Windesheim. Ik ben heel benieuwd wat inclusie voor jou is. waar denk jij aan als ik het woord inclusie noem? Waarom denk je daar aan?

Wat gaat er goed bij Windesheim als het gaat om (onderwerpen die student noemt herhalen). Hoe komt dat denk je?

Wat gaat er minder goed bij Windesheim als het gaat om (onderwerpen die student noemt herhalen). Hoe komt dat denk je? En wat zou Windesheim hierin anders kunnen doen?

Wanneer heb jij het gevoel dat je helemaal jezelf kunt zijn op Windesheim? Kun je een voorbeeld geven? Wat gebeurde er toen? Hoe voelde je daarbij?

Wanneer heb je het gevoel dat je niet helemaal jezelf kunt zijn op Windesheim? Kun je een voorbeeld geven? Wat gebeurde er toen? Hoe voelde je daarbij?

Topic 3. Fysieke omgeving

Hoe vaak ben je in een gemiddelde schoolweek fysiek aanwezig op Windesheim? En om welke redenen ben je er dan? (Voor de lessen/studeren/afspraken met medestudenten/activiteiten etc.)

In welk gebouw van Windesheim kom je het meest? Waarom is dit zo?

Kun je me iets vertellen over jouw ervaringen met het schoolgebouw? Op welke momenten voel jij je prettig in het gebouw? Hoe komt dit volgens jou? Zijn er nog andere dingen in het gebouw die hier aan bijdragen?

Op welke momenten voel jij je minder prettig in het gebouw? Hoe komt dit volgens jou? Zijn er nog andere dingen in het gebouw die hier aan bijdragen? (hier toegankelijkheid uitvragen).

Voel je je thuis op Windesheim? Zijn er specifieke plekken of momenten waarop je je het meest thuis voelt? Hoe comfortabel is het gebouw voor jou? Wanneer wel en wanneer minder?

Onboarden

Denk eens terug aan de introductieweek. Hoe heb je deze ervaren? wat ging er goed tijdens deze week? Hoe kwam dit? Hoe voelde je je daarbij? Wat ging er minder goed? Hoe kwam dit? Welk gevoel kreeg je hierbij?

Als je nu eens denkt aan alle dingen die je me verteld hebt over hoe je je voelt bij Windesheim, jouw betrokkenheid, je gehoord voelen. Welke rol heeft de eerste week hierin gespeeld denk je? Wat moet Windesheim absoluut doen in zo'n week vind jij? Wat moet Windesheim zeker niet doen in zo'n week?

Eindvraag: Stel het is 5 jaar later. Wat hoop jij dan dat Windesheim verbeterd heeft voor de studenten die dan voor het eerst naar Windesheim gaan? Wat moet er echt helemaal anders volgens jou? En waar moeten ze zeker mee door gaan? Als jij zelf over 5 jaar opnieuw naar Windesheim zou gaan, wat zou je dan anders doen? en wat zou je precies weer zo doen?

Achtergrond informatie student

- Welke opleiding?
- Leeftijd, culturele achtergrond, geloofsovertuiging.
- Hoe gaat het met jouw studie? Ga je door naar het tweede jaar? Hoe sta je ervoor in het tweede jaar (veel herkansingen of niet)? Hoe zit het met jouw medestudenten?
- Als je jezelf als student zou moeten omschrijven, wat voor een student ben je dan?
- Hebben jouw ouders gestudeerd? Zo ja, Welke opleiding hebben jouw ouders gedaan?
- Waar woon je? Woon je nog thuis of op kamers?
- Welke opleiding heb je voor het HBO gedaan?

BIJLAGE 2. VRAGENLIJST VOOR GESPREKKEN MET STUDENTEN (VELDVERKENNINGEN)

De volgende vragen kan je gebruiken als leidraad voor de gesprekken die je voert tijdens evenementen. Dit zijn vragen die jullie zelf hebben geschreven tijdens de eerste trainingssessie. Het is belangrijk om altijd door te vragen om meer informatie te verkrijgen. Een aantal van deze vragen zou je ook kunnen stellen aan docenten.

- Waarom ben je hier vandaag? Hoe heb je hierover gehoord? Wat trok jou aan om te komen?
- Heb je getwijfeld om vandaag te komen? Zo ja, waarom ben je toch wel gekomen?
- Hoe ervaar je het event tot nu toe? En waarom?
- Als je om je heen kijkt, naar de anderen mensen, voel jij je dan op je plek?
- Ken jij studenten die hier niet zijn? En waarom denk je dat zij er niet zijn?
- Denk je dat het voor iedereen makkelijk is om deel te nemen vandaag? Voor wie wel en voor wie niet?
- Stel: je mag zelf iets organiseren en alles is daarbij mogelijk, wat zou jij dan organiseren?
- Wat voor student ben je? (opleiding, studiejaar, deeltijd/voltime).

BIJLAGE 3. OPZET FOCUSGROEPEN ONDERWIJSPROFESSIONALS

Introductie (5 minuten)

Welkom allemaal bij deze focusgroep over *Sense of belonging*. We gaan vandaag met elkaar in gesprek over de definitie van *Sense of belonging*, welke taken de onderwijsinstelling en het personeel daarbij heeft en als laatste wordt er vooruit geblikt, waar ben je tevreden over, wat zou je graag anders zien en vooral ook welke oplossingen zie je.

--> Kort voorstellen

Voor deze focusgroep hebben we veel te bespreken, maar in totaal 1,5 uur. Dus laten we rekening houden met elkaar, en de volgende gespreksregels hanteren:

1. Formuleer je antwoord zo kort en bondig mogelijk. Mocht het antwoord te veel tijd innemen, kunnen we je antwoord onderbreken;
2. Geef iedereen ruimte om diens verhaal te doen.

Deel 1: Definitie (25 minuten)

We starten met het bespreken van de definitie van *sense of belonging*. Dit doen we aan de hand van een werkvorm "het associatiespel". Hiervoor zien jullie allerlei afbeeldingen liggen. We geven jullie even de tijd om na te denken over jouw definitie, gevoelens en ideeën rondom *sense of belonging*. Kies daarna een kaart die daar het beste bij past. Hierna gaan we met elkaar in gesprek over de gekozen kaarten en het begrip *sense of belonging*.

Na het kiezen gaan we in op de volgende vragen:

1. Leg uit: waarom heb je voor deze kaart gekozen? (gevoel / achterliggend idee?)
2. Wat houdt *sense of belonging* in volgens jou? (Of Waar denk je aan bij *sense of belonging*?)

--> Taak observant: Meeschrijven met de kernwoorden op een bord/flap.

Vragen na de associatiekaart:

- a. Hoe ziet de *Sense of belonging* van studenten er op dit moment bij Windesheim uit?
- b. Hoe ziet de SOB eruit bij eerstejaarsstudenten bij Windesheim?
Vraag door op onboarding -> Is dit opgenomen in de onboarding van studenten? Hoe ziet dit eruit?
- c. Geef eens een voorbeeld? Welk gevoel krijg je hierbij? Hoe is dit zo gekomen denk je? Waarom denk je dit?

Doorvragen aan de hand van de aspecten van SOB besproken met eerstejaarsstudenten.

Korte uitleg van de verschillende thema's:

- Emotionele betrokkenheid:
 - Sociale binding studenten: Voel je je verbonden met je studenten
 - Informele academische binding: Binding docenten en facilitair
 - Formele academische binding: Binding met onderwijs en werkwijze opleiding

- Fysieke betrokkenheid: Voel je je verbonden met het gebouw? Wat zijn je ervaringen met het gebouw?
- Inclusie / diversiteit: Voel je je gehoord? Voel je dat je er mag zijn? Dat je jezelf mag zijn? Onder welk thema valt hun voorbeeld? En waarom?

---> Reageer op het overzicht: welke thema's zijn aan bod gekomen? En welke niet? Waarom niet?

d. Hoe kijk je naar de verschillende thema's? Kan je een voorbeeld bedenken bij een thema die nog niet aan bod is gekomen?

e. Krijgen alle thema's aandacht binnen Windesheim?

Deel 2: Taken en rollen (25 minuten)

Het tweede deel van deze focusgroep gaat over de taken en rollen die de onderwijsinstelling en het onderwijspersoneel heeft bij het vormgeven van en het creëren van SOB.

Tijdens dit onderdeel leggen we verschillende stellingen voor waar je bij aangeeft of je het er mee eens of oneens bent. Daarna gaan we met elkaar in gesprek over deze stellingen.

Stelling 1: Windesheim doet te weinig aan het creëren van sense of belonging bij studenten die voor het eerst op Windesheim komen.

(Optie: Eens / Oneens)

- Waarom heb je hiervoor gekozen? (deelnemers aanwijzen)
- Hoe zie jij de rol van Windesheim in het creëren van sense of belonging bij studenten die voor het eerst op Windesheim komen?
- Waarom? Doet Windesheim dit ook? Heb je een voorbeeld?

Stelling 2: Als onderwijsprofessional is het mijn taak om de student te betrekken bij Windesheim.

Stelling 3: Als onderwijsprofessional is het mijn taak om gezelligheid tussen mijn studenten te creëren.

(Opties: Eens / Oneens)

- Waarom heb je hiervoor gekozen? (deelnemers aanwijzen) Waarom zie je dit wel of niet als jouw taak?
- En hoe zie je jouw eigen rol? Kun je omschrijven wat jij doet? Kun je hier een voorbeeld van geven?
- Waarom zie je dit als jouw rol?

Stelling 4: Ik weet hoe ik vanuit mijn rol de sense of belonging van de student kan vergroten.

Stelling 5: Windesheim helpt mij bij het vormgeven van mijn rol rondom SOB.

(Opties: Eens / Oneens)

- Ben je tevreden over je eigen vaardigheden en rol rondom het vergroten van sense of belonging bij studenten?
- Hoe word je hierin gefaciliteerd door Windesheim?
- Hoe denk jij dat Windesheim jouw rol ziet?

--> Doorvragen is gericht op uitleg waarom ze hun pion op die plek gezet hebben en voorbeelden.

--> Taak observant om bij te houden hoeveel mensen ja/nee gescoord hebben. Zodat bij de doorvragen daar naar gerefereerd kan worden.

Deel 3: Gewenste situatie (25 minuten)

In deel 1 en deel 2 hebben we gesproken over *Sense of belonging* binnen Windesheim en de rollen/taken van het onderwijspersoneel hieromtrent. In dit laatste deel willen we focussen op de knelpunten die we momenteel ervaren en over de gewenste situatie: waar willen we naartoe?.

Tijdens dit onderdeel gaan we starten met saboteren om vervolgens een brug te slaan naar de oplossingsrichtingen. Oftewel; we gaan eerst bedenken wat er allemaal mis gaat en waarom eventuele nieuwe ideeën ook allemaal niet gaan slagen. We starten met:

Stap 1: Brainstormen knelpunten

4 minuten: Zelf brainstormen

Deelnemers bedenken zo veel mogelijk redenen wat er momenteel allemaal niet werkt (de huidige situatie rondom het bevorderen van *sense of belonging* voor eerstejaarsstudenten). Dit hoeft niet alleen vanuit de rol van Windesheim te zijn, je kan ook knelpunten bedenken vanuit studenten of vanuit de omgeving.

--> Deelnemers schrijven dit allemaal op, op een eigen blaadje

Stap 2: Prioriteren

1 minuut

Kies 2 knelpunten van de knelpunten die je zojuist hebt opgeschreven: Welke zijn het belangrijkste / het grootste probleem / waar wil je mee aan de slag? Zet hier een cirkel omheen.

Stap 3: Delen

5 minuten

2 knelpunten delen met de groep

--> Observant schrijft mee op de flipover

Stap 4: Oplossingen bedenken

10 minuten

Bedenk oplossingen bij de X aantal gekozen knelpunten. Op deze manier breng je in kaart wat de knelpunten zijn, maar bouw je tegelijkertijd een brug richting mogelijke oplossingen en veranderingen (toekomstige situatie).

--> Kwantiteit: zoveel mogelijk

--> Leg de flipover met de knelpunten op tafel, schrijf de oplossingen rondom de knelpunten

-Stap 5: Prioriteren

5 minuten (iedereen 1 minuut pitchen)

Als je nu naar de Windesheim directeur zou gaan: wat is dan het eerste dat je zou pitchen wanneer je stappen wilt gaan zetten voor SOB van eerstejaarsstudenten? Wat ga je doen?

Waar kies je voor en waarom?

--> Taak observant: Tijd bijhouden!

Afsluiting

EINDE